

PITU

Nr. 1 • September 2002

Tuttut umimmaallu amerliartorluarput

Kalaallit Nunaanni uumassusillit pillugit ukiup affaani kingulermi oqallittoqarnikooqaaq. Uumasut ikiliartortut oqallinnermi sammineqarsimaqaat, taamaakkaluartoq uumasooqatigiinnik siumukartunik nuannaarutissaasunillu aamma oqaluttuassaqarnarujooq. Tamakku ilagaat tuttut umimmaallu, Pitulu una taak-kununga tunngassuteqarpoq.

Tuttut umimmaallu ullumikkut ima amerlatigilerput allaat ukiorannaannaq uumasut taakkuinnaanguit inoqutigiinnut 1,7 million kiilunik neqissaqartitsisinnaallutik.

Uumasunut ikiliartortunut allanut, soorlu appanut qilalukkanullu qaqortanut qernertanullu, sanilliullugit tuttut umimmaallu amerliartupiloorsinnaassuseqarnerupput. Tuttoqassuseq umimmaqassuserlu qummut aallarluaraangami uumasut taaku tupinnaannartumik amerliartupiluulersarput. Taamaalinerani pisaqarluartarnissaq qulakkeerneqartariaqarpoq, taamaalinnikkaannimi tuttut umimmaallu nerisassaalatsilersinnaanerarat aarlerinarsissamat. Amerliartupiluulernerinilu angutiviaanerusunik pisaqartarnissaq ikilisaaniarnermut iluaqusersuutaangaassanngilaq. Taamaattumik Pinngortitaleriffik siunnersuivoq tuttut pisat affaat kulavaasariaqartut.

Kingumullu

qiviraanni ukiut

tuttuisaffiusut nalliuttarnerat kikkunnulluunniit ilisimaneqarpoq - tuttullu sukkaannarsuaq ikiliartulersinnaasarlutik. Ukiut tuttuisatsiffiusut nalliukkiartulernerini pisaasartut ikilineqanngipata ajortup tungaanut ingerlasoqalissaaq. Taamaattumik pisa-siisutit piffissaagallartillugu allangortinneqartarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq.

Uumasut ikittuinnaapput oqallinnissaarsuarnik pilersitsisartut, tuttullumi taamaapput. Pingaartumik 1990-ikkut aallartilaarne-rini eqqissimatitsisarsimanagerit kingunerisaannik oqallittoqar-tarsimaqaaq – ilami kikkut tamangajammik tuttut pillugit isumaqarunarput. Pitumi uani neriuppugut tuttunut umimman-nullu tunngatillugu suliassanut unammillernartunut tunngassu-teqartunik paasissutissiilaarsimassalluta.

Soqutiginnillusi atuarluarisi!

Rensdyr og moskusokser – arter i fremgang

Debatten om Grønlands levende ressourcer har været hed det seneste halve år. Fokus har været rettet mod de arter der er i tilbagegang, men der er også solstrålehistorier, om arter der er i fremgang. En af dem er historien om en voldsom fremgang i nogle bestande af rendyr og moskusokser, som dette nummer af PITU handler om.

I dag er der så mange rendyr og moskusokser, at mere end 1,7 millioner kg kød kan hentes ud af den grønlandske natur i inde-værende år alene fra de to arter.

I modsætning til mange vigtige fangst-dyr i Grønland, som for eksempel polarlomvie og hvid- og narhvaler, kan rendyr og moskusokser formere sig hurtigt. Og når bestandene er i opgangsfase går det faktisk stærkt. Netop i en opgangsfase er det vigtigt, at fange mange dyr inden der bliver så mange, at der bliver for lidt føde. Men fangsten hjælper ikke meget til at dæmpe en opgang, når der overvejende fanges bukke. Derfor tilråder Naturinstituttet at der fanges lige mange bukke og simler.

Historien har også vist, at efter en optur kommer der en nedtur – og den kan gå mindst lige så stærkt. Et vedvarende jagttryk, mens bestanden er på vej ned, kan nedbringe antallet mere end godt er. Derfor er det vigtigt at opdage ændringer i bestanden i tide og regulere fangsten derefter.

Få dyrearter har skabt så megen polemik om sig som rendyr. Fredningen i starten af 1990'erne og senere de stærkt begræn-sede fangstkvoter, har ofte resulteret i hede debatter – og næs-ten alle har en mening om rendyrene. Dette nummer af PITU vil forhåbentlig bidrage til en øget forståelse for de udfordring-er, vi alle sammen står overfor.

God læselyst!

Tuttut ikilisarneqartariaqaraluarput

Kalaallit Nunaata kitaani tuttoqarfinni anginerusuni nuna naggorlutsissangippat tutut ukiuni qaninnerusuni ikilisarneqartariaqaraluarput

Kitaata tuttoqarfiini anginerusuni tutut maannakkorpiaq amerlavallaalerput. Taamaattumik Pinngortitaleriffik ukiorpanngortuni aatsaat siullermeerluni siunnersuivoq kujataani Paamiut avannaatungaaniit Sioqqaniit avannamut Nassuttuumut tutut ikilisarneqartariaqaraluartut. Pinngortitaleriffiup Namminersornerullutik Oqartusanut siunnersuutigaa tutut ikinnerpaamik 27.000-it 2002-mi pisarineqartariaqaraluartut.

Biologit maannaagallartoq ilisimaleerperpaat Nuup eqqaani Ameraliup ilaani tuttoqarpallaarnera peqqutaaluni nuna naggorlutsereersoq aammalu Akiata ilaani nuna naggorlutsikkiartulereersoq. Tamaani tutut ikilisarneqarnissaat pingaaruteqarpoq, nunami aserorneqareersoq ukiut 20-30-t qaangiutereernerini aatsaat naggorisseqqissinnaasarmat.

2001-imi tutunuk kisitsinerit naapertorlugit Nuup eqqaani Ameralimmi kvadratkilometerimut tutut amerlanerpaajupput. Taamaattorli 2000-imi kisitsinerit naapertorlugit Kangerlussuup Sisimiullu akornanni tutut amerliartupiloornerusinnaanerat paasineqarpoq, tamaanimi norraat amerlanerpaajummata.

Amerliartornerat unitsinneqartariaqaraluarpoq

Tuttunniarnermit nalunaarsuutit naapertorlugit paasinarpoq tutunniartartut ukiuni kingulliinerusuni tututas-siissutinik tamakkiineq ajortut. Pisas-siissutinik affaasa missingi taamaallaat siorna pisarineqarput, tututallu amerlanerpaartaat angutiviaallutik. Nalu-naarsuutit 1996-imiit 1999-imut naa-

Ass./Foto: C. Cui/er

▲ Tutut tuttoqarfiit ilaanni ima amerlatigilerput allaat kvadratkilometerimut sisamat angullugit amerlatigisarlutik. Nunani allani tuttoqarfiusuni paasineqarsimavoq tutut kvadratkilometerimut marlunnit ikinnerusariaqartut.

Rensdyr i visse områder er nu så mange, at der er op til 4 rensdyr pr. km². Undersøgelser fra andre rensdyrnationer peger på, at der bør være mindre end to rensdyr pr. km².

pertorlugit tututarineqartartut 90%-ii angutiviaasimapput, 2000-imi 80%-iullutik, 2001-imilu 70%-iullutik. Tamatum kinguneraa kulavaat amerliartornerat tuttullu amerliartupiloor-sinnaaneranut periarfissap ammaanneqarnera, tuttoqassuserlu taamaalluni aqukkuminaannerulersinnaalluni. Tutut amerliartupiloornerat aqukkuminarnerulissappat pingaaruteqarluinarpoq arnavissattaq ikilisarneqarnissaat, tassa pisat affaat kulavaasariaqarput.

Ikilisarneqartariaqaraluarput

Kalaallit Nunaata kitaani tutut kvadratkilometerimut qassiusariaqaraluarnerat ilisimaqqissaarneqanngilaq. Taamaattorli nunani allani tuttoqarfiusuni misilittagaasut naapertorlugit tutut kvadratkilometerimut marlunnit ikinnerusariaqarput. 2000-imi 2001-imilu kisitsinerit paasinarsisippaat kitaani tuttoqarfiit ilaanni tutut kvadratkilometerimut ilaatigut sisamat angullugit amerlassuseqartut, soorlu Nuup eqqaani Ameralimmi. Taamaammatt Pinngortitaleriffimmeersut siullermeersumik ukiuni tulliuuttuni tutut ikilisarneqarnissaat anguniarlugu siunnersuuteqarput. Taamaattorli siunnersuineq ukiorpassuarni allannortussaannngitsutut naatsorsuutigineqanngilaq, kisitsisernerimmi nutaat allannortitsilaartarnissaat naatsorsuutigineqarmat. Taamatuttaaq Pinngortitaleriffimmiit neriutugineqarpoq naasoqassutsinik misissuinerit maanna ingerlanneqartut tutut pillugit siunnersuinerit iluaqusersuutaaluarumaartut.

Tuttoqarfiit mikinerusut

Kitaani tuttoqarfiit anginerusut sania-tigut Kalaallit Nunaanni tuttoqarfiit mikinerusut tallimat nassaassaapput. Taakku tassaapput Qaanaap kommuniani Inuarfissuarmi (Inglefield Land) Kangerlussuullu nunataani (Olrik fjord), Uummannaq kommuniani Nuussuup nunataani, Ilulissat kangerluaniit Nassuttuup tungaanut Naternami kiisalu Paamiut kommuniani Qassimi Neriamilu tuttoqarfiit. Naternami tutunniarneq inerteqqutaavoq, sumiiffiillu pineqartut sinnerini ikitsuinarnik tututassiissoqartarluni.

Kitaata sineriaani tuttoqarfiit tuttoqassutsimikkut assigiinngisitaarput, taamaattumilluuna tuttoqarfiit assigiinngitsumik aqutsivigineqarnissaat pingaaruteqarpoq.

MALINNAAGIT!

Ulluinnarni ullut tamaasa NUUMMI PISUT takusinnaavatit uani

www.nuuk.gl

FØLG MED!

NUUK NYT – nyheder alle hverdage på

www.nuuk.gl

Nuup Kommunea · Postboks 1005 · 3900 Nuuk · Tlf. 34 70 00

UUMASUT PINNGORTITARLU PAARISSAVAGUT

Uumasut pinngortitarlu paarissavagut

- taamaalioruttami kingu-aassavut piniagassaqartu-assapput pinngortitarsuarlu nuannaarutigalugu.

Tulukkanngooq qaamaneq takkuteqatigaa.

Piujuaannartitsinissaq a-nguniarlugu paasisitsini-aanitsinni ilisarnaatiginiarpaput tulugaq. Tulugarmi ittanneruvoq, toqqortaagaluilu saqqummerartissinaasarlugit.

Vi skal passe på dyrene og naturen

- så vore efterkommere også kan gå på fangst og nyde naturen.

Ravnen kom med lyset. Vi har valgt raven som symbol for vores kampagne om bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer. For raven er fræk og ikke bange for at trække ting frem i lyset.

Tine Pars

Paasisitsiniaanermik aqutsisoq / Kampagneleder

Tusagassiivik · Postboks 1015 · 3900 Nuuk · www.nanoq.gl · info@gh.gl

Avammut niuerneq

Nalornivit? Siunnersorneqarit...

Ekspert

Er du i tvivl? Få rådgivning...

Aallarnisaasunut suliffinnullu pioreersunut siunnersuineq.

Rådgivning til iværksættere og eksisterende virksomheder.

www.sulisa.gl · tlf. 81 23 00

Akia/Pris:
448,00

atuagkat

Imaneq 9
P.O. box 1009
DK- 3900 Nuuk
Greenland
Tel: +299 32 17 37
Fax: +299 32 24 44

E-mail:
atuagkat@greenet.gl
Homepage:
www.atuagkat.gl

Antallet af rensdyr bør nedbringes

Hvis faren for overgræsning skal undgås bør de store rensdyrbestande i Vestgrønland ned i antal i løbet af de kommende år

Der er nu for mange rensdyr i de store rensdyr-områder i Vestgrønland. Derfor anbefaler Naturinstituttet for første gang i mange år, at antallet af rensdyr fra Frederikshåb Isblink i syd til Nordre Strømfjord i nord begrænses i løbet af de kommende år. Naturinstituttet råder derfor Hjemmestyret til at fangsten i 2002 bliver på minimum 27.000 rensdyr.

Biologerne har allerede på nuværende tidspunkt fundet et meget nedbidt område i Ameralik og begyndende tegn på overgræsning i Akia/Nordlandet ved Nuuk. Det er derfor vigtigt at nedbringe antallet af rensdyr i tide for at forhindre overgræsning. Hvis først rensdyrenes græsningsområder bliver ødelagt, kan der gå 20-30 år, inden vegetationen igen giver grundlag for mange rensdyr.

Tællinger fra 2001 viser, at der er størst tæthed af rensdyr i Ameralik ved Nuuk. Til gengæld viser tællinger foretaget i 2000, at området Kangerlussuaq - Sisimiut er det område med størst potentiale for vækst, da produktionen

af kalve i det område er højere end nogen andre steder i Grønland.

Væksten bør bremses

Fangststatistikken viser, at jægerne i det foregående år ikke har fanget det antal rensdyr, som rådgivningen anbefalede. Sidste år blev kun 40-50% af kvoterne fanget, og samtidig har fangsten overvejende bestået af hanner. Fangsttilbagemeldinger fra 1996-1999 viser at 90% af fangsten var hanner, i 2000 var ca. 80% hanner og i 2001 var der ca. 70% hanner. Den skæve fangst resulterer i, at andelen af hunner i bestanden vokser, og dermed øges potentialet for yderligere vækst og risikoen for, at bestandene kan blive svære at styre. For at bremse væksten er det derfor vigtigt, at nedskyde lige så mange hunner som hanner.

Antallet bør nedbringes

Hvor mange rensdyr, der optimalt bør være på en kvadratkilometer i forhold til fødegrundlaget i Vestgrønland, kendes ikke. Men erfaringer fra andre rensdyr områder i verden viser, at det optimale antal rensdyr bør være under to rensdyr pr. km². Tællinger fra 2000 og 2001 i Midtvestgrønland viser, at der var op til fire rensdyr pr. km² eksempelvis i Ameralik ved Nuuk. Derfor har

Naturinstituttet afgivet en samlet rådgivning nogle år frem i tiden med det mål for øje, at antallet af rensdyr pr. km² skal nedbringes til et mere optimalt antal. Dog er rådgivningen ikke endegyldig, idet Naturinstituttet i årene fremover forventer at foretage nye tællinger, som kan medføre justeringer. Derudover håber Naturinstituttet, at et igangværende forskningsprogram om vegetationens bæreevne vil bidrage med præcise oplysninger.

De mindre bestande

Udover de store rensdyrbestande i Midtvestgrønland findes der fem andre mindre bestande i Grønland. Det er bestandene i Inglefield Land og Olrik fjord i Qaanaap Kommunia, Nuussuaq, Uummannaq Kommunia, Naternaq i området fra Jakobshavn Isfjord til Nordre Strømfjord samt Qassit og Nerria i Paamiut Kommunia. Området Naternaq er fredet for fangst, og rådgivningen om fangst for resten af de mindre bestande er uændret i forhold til sidste års rådgivning.

Forholdene for de forskellige bestande i Vestgrønland er forskellige, og derfor er det vigtigt at forvalte bestandene hver for sig.

Kalaallit Nunaata kitaani avannaanilu 1993-imiit 2001 tikillugu tuttu missiliorlugu amerlassusiat. Titarnertalinni tuttu amerlassusiat missingersorneqarsinnaasimangilaq.

Nuværende estimater af rensdyrbestande i Vestgrønland og Nordgrønland fra 1993 til 2001. De felter der er angivet med streg mangler bestandsopgørelser.

Tuttoqarfiit/Bestande	1993	1996	2000-01
Inglefield Land	-	-	miss./ca. 2.000
Olrik Fjord	-	-	-
Nuussuaq Halvø	-	-	miss./ca. 1.000
Kangerlussuaq - Sisimiut (Nord)	miss./ca. 4.000	miss./ca. 11.000	miss./ca. 52.000
Akia - Maniitsoq (Midt)	miss./ca. 3.500	miss./ca. 7.000	miss./ca. 46.000
Ameralik (Syd)	miss./ca. 1.000	miss./ca. 4.500	miss./ca. 32.000
Qeqertar. (Syd)	miss./ca. 200	-	miss./ca. 5.500
Qassit (Paamiut)	-	-	-
Nerria (Paamiut)	miss./ca. 200	miss./ca. 400	miss./ca. 2-5.000
Naternaq	-	-	-

Tuttut amerleriapiloornerat arlalinnik nassuiaatissartaqarpoq

Piaqqiupiloorneq 1990-ikkullu ingerlanerini tuttut pillugit sukannersumik aqutsinerup kingunerisaanik tuttoqarfiit ilaanni tuttut amerleriarujussuarput

Tuttutassiissutit ukiut pingasut matuma siornamut naleqqiullugit maanna arfinileriaammik amerlanerulerput. Tamanna inuppassuarnut paasiuminaassinnaavoq. 1999-imi Namminersornerullutik Oqartussat tuttutassiissuteqarput taamaallaat 4.450-inik amerlassusilinnik, ukiormannamullu Pinngortitaleriffik sinnersuivoq ikinnerpaamik tuttut 27.000-it pisarineqartariaqaraluartut.

Suummiuku peqquataallutik taamaalior-toqartoq, biologimmi 1990-ikkut ingerlanerini uffa tuttuisanneraasartut? Peqquataasut pingarnerit marluk tassaapput tuttut piaqqiupiloorsimanerat aammalu tuttunik nerisinnaasunik kiisortoqannginnera. Taamatuttaaq Pinngortitaleriffiup pilersinneqarnerata kingunerisaanik paasissutissat tuttunut tuttoqassutsimullu tunngassuteqartut pitsaannerusut pigineqalerput. Aamma Danmarkimi Miljøstyrelsen aningaasaliine-ragut tuttunut umimmannullu tunngatillugu misissuinerit annertuut marluk ingerlanneqarput.

Pingaartumik misissuinerup kingulliup ingerlanneqarnerani misissuerialaatsit kisitseriaatsillu tutsuiginarsarneqarnerupput. Tamatuma kinguneraa ukiut tusindikkaat nikinnerisa nalaanni misissuinerit inernerusunik tutsuiginaateqarnerusunik pissarsisoqarnera.

Piaqqiupiloortut

Tuttut nerisassaqaarniarnerup tungaati-gut atugarissaartillutik marlunnik ukioqalernerminniit piaqqisinnalersarput, ukiullu tamaasa piaqqisinnaallutik. Biologit isumaqarput 1990-ikkut ingerlanerini tuttut neriniarfissarissaarsimassasut ukiunimi taakkunani piaqqiorluarsimaqimmata. Tuttoqarfiit ilaanni uper-narnerani kulavaat 100-gaangata nor-raat 70-it ukiuuneranik aniguisarsimap-put.

1993-imi 1994-imilu tuttunik eqqissisi-matitsinerit tamatumalu kingornagut sukannersumik tuttut pillugit aqutsisi-maneq tuttut amerleriarujussuarsi-maannerinut tapertaalluarsimapput. Aamma 1995-imiit 2001-imut tuttunniarnerit nalunaarsuutit takutippaat tuttutarine-qartartut amerlanerpaartaat angutiviasartut tamannalu tuttut amerliartupi-loornerinut kigaallassaataangaarsiman-gilaq.

Peqqutit tamakku kingunerisaanik tut-toqarfiit ilaanni tuttut amerliartupi-loorsimapput, soorlu Sisimiut Kan-gerlussuullu akornanni tuttut ukiumut 25%-imik amerleriartar-sinnaasimapput.

Sumiiffinni taamaattuni tuttut taama amerleriartarsimappata eq-

qarsaatigineqarsinnaavoq ukiut qulit ingerlanerinnaani tuttut qulingiluari-aammik amerleriarsimassasut.

Kisitseriaatsit pitsanngoriarput

Biologit 1996 sioqqullugu timmisartog atorlugu tuttunik kisitsisarput. Timmi-sartog nunamiit 150 meterinik qullasit-sigisumi ingerlaartarpoq. Kisitsisartut nuna angisooq isigisariaqartartussaa-vaat timmisartorlu sivisuumik sukka-suumillu ingerlaartarpoq. 1996-ip ki-ngorna qulimiguulik atorlugu kisitsiso-qartalerpoq. Qulimiguulik nunamiit 50-100 meterillu akornanni qullasitsigisu-mi ingerlaartarpoq. Qulimiguulimmik kisitsilluni ingerlaarnermi ataatsimi nu-na kisitsivissaq annikillineqarpoq, quli-miguullillu timmisartunit kigaanneru-sarmata kisitsisut piffissarissaarnerusar-put. Aamma qulimiguulik atorlugu ki-sitsinermi nunap kisitsiffigisap ilusaa malillugu ingerlaartoqartarpoq. Tama-tuma kinguneraa kisitsinerit tutsuigi-narnerulernerat taamaalillunilu biologit sulinerminni tunngavissaarnerulerne-rat.

Taamaakkaluortoq tuttoqassutsimik ki-sitsisarnerit qularnaateqalaartuarta-put. Qulimiguulimmik kisitsisarnerit tuttut qanoq innerinik, piaqqiorsinnaa-nerinik, toqusarnerinik aammalu neri-niarfiinik tunngassuteqartunik paasissu-tissiisinnaanngillat. Taamaattumik paa-sissutissat allat, soorlu tuttunniarnermit nalunaarsuutit, katersorneqartarnissaat pingaaruteqarpoq. PITU-p ilaani qup-perneq 10-mi tuttunniarnermit nalu-naarsuisussaataitanermit tunngassute-qartut itinerusumik paasisaqarfigisin-naavatit.

◀ Tuttut amerleriapiloornerinut nassuiaatissat ilagaat tuttut piaqqiupiloor-sinnaanerat. Tuttut marlunnik ukioqalliinnarlutik piaqqisinnaanngortarput.

En af forklaringerne til rensdyrenes eksplosive vækst er, at rensdyr ikke skal være mere end to år gamle, før de kan føde kalve.

Eksplosiv vækst i rensdyrbestanden har flere årsager

Høj forplantningsevne og stram forvaltning af rensdyrene gennem 1990'erne resulterer nu i en stor bestand, især i de store rensdyr-områder

Nu skal der fanges seks gange så mange rensdyr som for blot tre år siden. Det er en kendsgerning som mange har svært ved at forstå. I 1999 fastsatte Hjemmestyret en kvote kun på 4.450 rensdyr, mens Naturinstituttets rådgivning i 2002 lyder på fangst af mere end 27.000 rensdyr.

Hvad er årsagen til det, når biologerne i starten af 1990'erne fastholdt, at der ikke var ret mange rensdyr? Årsagen er rensdyrenes formeringsevne og samtidig, at der findes ikke findes rovdyr, der kan bremse væksten. Derudover har etableringen af Naturinstituttet i 1995 resulteret i bedre oplysninger om bestandene og antallet af rensdyr. Blandt andet har Naturinstituttet ved hjælp af midler fra Miljøstyrelsen i Danmark gennemført to store projekter om rensdyr og moskusokse, der i 1999 satte gang i udviklingen af tællemetoder og overvågning af bestandene. Det resulterede i nye og mere robuste resultater ved årtusinde skiftet.

Stor bestandsvækst

Under gode livsbetingelser bliver rensdyr kønsmodne allerede fra to års alderen, og de kan føde kalve hvert år. Biologerne mener, at fødegrundlaget for rensdyrene op igennem 1990'erne har været så godt, at kalveproduktionen er steget mærkbart. Således er der om foråret nogle steder registreret, at op til 70 kalve pr. 100 simler har overlevet vinteren.

Fredningen af rensdyrene i 1993 og 1994 efterfulgt af stram forvaltning op

til slutningen af 1990'erne har også bidraget til den stærke vækst i bestandene. Derudover viser fangststatistikkerne fra 1995–2001 at fangerne hovedsagelig har skudt bukke, og fangsten har således ikke bidraget ret meget til at bremse væksten.

Flere af disse forhold har bidraget til, at rensdyrbestande i nogle områder årligt har kunnet vokse med mere end 25%, eksempelvis i Kangerlussuaq - Sisimiut området. Teoretisk har bestandene således kunnet forsøge deres antal med ni gange i løbet af de sidste ti år.

Forbedret tællemetode

Før 1996 brugte biologerne fly ved tællingerne. Flyveren fløj 150 meter over landoverfladen, tællerne havde et større synsfelt, de skulle koncentrere sig om, og man fløj store afstande i

hurtig fart. Efter 1996 indførtes helikoptertællinger, og ved disse flyves der 50-100 meter fra jordoverfladen. Området som afsøges af observatøren bliver mindre, og langsommere hastighed giver mere tid. Og med helikopter kan flyvehøjden fastholdes uanset terrænets ujævnheder. De enkelte flyvninger er kortere og dermed udmattes observatøren mindre. Ved brug af helikoptere bliver tællinger derfor mere præcise, og biologerne har bedre grundlag for at beregne antallet af rensdyr.

Men tællinger er altid forbundet med usikkerhed. De siger intet om bestandenes sundhedstilstand, formeringsevne, dødelighed eller om fødegrundlagets tilstand. Derfor er andre former for oplysninger vigtige, som for eksempel tilbagemeldinger fra fangsten. Det kan du læse mere om på side 11.

Ukioq År	Amerlassutsinik missiliuussineq Estimerede antal	Pisassiissutit Kvote
1993	miss./ca. 9.000	0
1994	miss./ca. 13.000	0
1995	miss./ca. 18.000	2.000
1996	miss./ca. 22.000	2.600
1997	Kisitsisoqanngilaq/Ingen flytælling	3.111
1998	Kisitsisoqanngilaq/Ingen flytælling	3.680
1999	Kisitsisoqanngilaq/Ingen flytælling	4.050
2000	Kisitsineq naammassineqanngilaq Flytælling påbegyndt men ikke færdig	13.600
2001	miss./ca. 140.000	24.300
2002	Kisitsisoqanngilaq/Ingen flytælling	32.150

Tuttut amerlisarlutillu ikilisarput

Allaat tuttu nujuitsut amerlassusimikkut allanngorartorujussuisinnaasarput tuttunniartarnerinnarniillu tuttu amerlassusiat aqukkuminaappoq

Tuttunniartartut iluarissagaluqaat ukiut tamaasa naammattunik tuttuassaqartarnissaq, pinngortitarsuarli inuit pumasaat naaportorlugu aqukkuminaatsuuvoq. Nunani allani tuttuqarfiusuni misissuinerit paasinarsisippaat tuttu amerlassusiisa assigiartinniarnissaat ajornakusoortuuvoq. Norge-mi Sverigemilu tuttuqarfiusuni tuttu amerlassusiat aqunniarneqartarsimagaluvoq. Tuttu amerlassusissaat aaliangersimasuutinniaraluarlugu toqoraanerit ingerlanneqartaraluartut paasineqarsimavoq ukiut 30-t ingerlanerini tuttu amerlassusii 200.000 300.000-illu akornanni nikerartartut.

Tuttu nujuartat amerlassusiat allanngorarnerusarpoq

Tuttu nujuartat nujuitsunut sanilliullugit amerlassusimikkut nikerarnerusarnerat ilisimaneqarpoq. Kalaallit Nunaani tuttu ullumikkut 140.000-ini amerlanerupput, ilimagineqarporlu tuttuqassusikkut pissarissaarfiusoq nallersimaarneqarpoq. Siornatigut tuttuqassusikkut pissarissaarfiusuni qanoq tuttuqartartigisimanagera ilisimaqqissaarneqanngilaq. Taamaattorli tuttu amiisa tunisat amerlassusiat aammalu ukiuni 100-ni kingullerni tuttunniarnernit nalunaarsuutit malillugit paasinarpoq tuttu amerlassusiat allanngorartorujussuusarpoq. Tuttu amerlassusiisa nikerarnerujussuat silaannaap kissassusiata nikerarneranik aammalu nerisassaalatsinerinik tunngaveqartinneqarpoq.

Piniagaanerat sunniuteqartarpoq

Tuttu piniagaanerinik peqquteqartumik tuttuqassusip nikerarnerata sunnerneqartarnera misissuinerit paasineqarsimavoq. Tuttu ikilivallaarnerini piniagaanerat pingaartumik tuttuqassusimut sunniuteqarpiluttarpoq, amerlavallaanimmi pisaqartarneq tuttu ikiliartornerinik sukkatsititsiinnartarmat. Akerlianili amerlivallaarnerini pisat ikippallaartarpata tamanna ikilisaataangaassanngilaq. Taamaattumik tuttu ikiliartulernerat piffissaagallartillugu paasissallugu pingaaruteqarpoq amerlavallaanik pinianninnissaq qulakkeerniarlugu.

Siornatigut tuttu piniagaanerisa tuttuqassusimut sunniuteqangaartarnissaa ilimagineqarsimannngilaq. Taamanikkut Kalaallit Nunaata sineriaani avannaani Siorapalummiiit kujammut nunap isua tikillugu tuttuqarpoq ullumili kikkunnit tamanit tuttuqarfiit ikileriarujussuarsimanagerat ilisimaneqarpoq.

Pinngortitaleriffimmeersut Nuummiiit Maniitsup tungaanut 1800-kkunniit 1980 tikillugu tuttunniartarnerup sunniutai misissuiffigalugillu naatsorsuusiorfigisimavaat. Naatsorsuutit naaportorlugit ilimanarpoq tuttu piniagaanerisa tuttuqassuseq allanngoriapiloortitarsimagaa.

Tassa tuttuqassuseq aqunniarsarissallugu ajornakusoortuuvoq, kisiannili atuisuusut/tuttunniartartut, biologit aqutsisullu suleqatigiilluarnerisigut tuttuqassusip nikerarpallaarnerujussua ingalassimanagerneqarsinnaavoq. Suliassaq imaannaanngitsoq unammillernartorlu.

Tuttu amerlassusimikkut allannguuteqariataarsinnaasarput. Taamaattumik tuttuqassusip nikerarnera malimaaffigissallugu pingaaruteqarpoq, taamaallumi piniarneq aqunneqarsinnaaniassammatt.

Rensdyr kan svinge meget i antal, og derfor er det vigtigt at følge bestandenes udvikling og justere fangsten derefter.

Rensdyr svinger normalt meget i antal

Selv tamrener svinger meget i antal, og det er meget svært at regulere antallet af rensdyr ved hjælp af fangst

Det ideelle for rensdyrjægerne er, at der er nok dyr hvert eneste år. Men hvad der er ideelt for mennesker hænger ikke altid sammen med naturens veje. Undersøgelser fra forskellige lande viser, at det faktisk er meget vanskeligt at opretholde en stabil bestand af rensdyr. Selv tamrenholderne i Norge og Sverige har svært ved at opretholde en stabil bestand. På trods af målrettet slagting hvert år har antallet af tamrener i Sverige svinget mellem 200.000 og 300.000 dyr over en 30 års periode.

Vilde rensdyr svinger mere

Det er en kendsgerning, at bestande af vilde rensdyr svinger meget mere end tamrener. I dag er der mere end 140.000 rensdyr i hele Grønland, og vi er inde i en periode med mange dyr. Der er ingen oplysninger om, hvor mange rensdyr der har været ved tidligere toppe, men oplysninger om solgte rensdyrskind og fangststatistik viser, at antallet af rensdyr har varieret meget gennem de sidste hundrede år. De store svingninger er ofte forklaret med kombinationer af forandringer i klimaet og perioder med mangel på føde, men fangsten har også betydning.

Fangsten kan dæmpe og forstærke

Fangsten kan være med til at forstærke svingningerne i antallet af rensdyr. Specielt når der er få dyr betyder fangsten meget. I perioder med færre rensdyr kan fangsten være

▲ *Assimi takuneqarsinnaapput aalisarnermik piniarnermillu nakkutillisoq Anda Frederiksen, piniartog Apollo Mathiassen, biologi Christine Cuyler, piniartog Svend Løvstrøm, piniartog Hans Nielsen aanma piniartog Karl Magnussen. Taakku Nuussuarmi tuttoqassutisimik malinnaaqa-taalersussaapput.*

På billedet ses fra venstre jagt- og fiskeribetjent Anda Frederiksen, fanger Apollo Mathiassen, biolog Christine Cuyler, fanger Svend Løvstrøm, fanger Hans Nielsen og fanger Karl Magnussen, der fremover skal være med til at overvåge antallet af rensdyr i Nuussuaq halvø.

med til at forstærke en nedgang. Omvendt kan fangsten i perioder med vækst være med til at begrænse svingninger i antallet af rensdyr. Derfor er det vigtigt at følge bestandenes udvikling og justere fangsten derefter.

Tidligere vurderede man, at fangsten ikke havde så stor betydning i forhold til rensdyrenes antal. På det tidspunkt levede der rensdyr langs hele Grønlands vestkyst – fra Siorapaluk i nord til Kap Farvel i syd. Men det er en kendt sag i dag, at udbredelsen af rensdyr er blevet kraftigt reduceret fra dengang.

Naturinstituttet har undersøgt og beregnet fangsten på rensdyr i området fra Nuuk til Maniitsoq for perioden 1980 tilbage til 1800-tallet. Disse beregninger viser, at fangsten sandsynligvis har medvirket til at forstærke svingningerne i antallet af rensdyr. Det er en kompliceret opgave og en stor udfordring, at holde rensdyrbestandene på et stabilt niveau, og et godt samarbejde mellem brugere, forvaltere og biologer er nødvendig for at kunne begrænse svingningerne.

Tuttunniarnermit nalunaarsuutit pingaaruteqarluinnartuupput

Tuttunniarnermit nalunaarsuutit eqqortut siunnersuinerinik pitsaanerulersitsisinaapput tuttunnianullu iluaqusersuutaanerusinnaallutik

Tuttunniarnermit nalunaarsuutit tut-tut pillugit ilisimatusarnernut pingaaruteqarluinnartuupput. Tuttunniartartut tamarmik tut-tut pillugit ilisimasaat biologit tut-tut pillugit, piniarneqartarnerinullu, paasisaqarnerunissaannut tapertaalluinnartarput. Pinngortitaleriffimmiit tut-tut pillugit siunnersuinerit pitsaasuunissaannut nalunaarsuutit qulakkeerinnittoogataasarput taamaalillunilu Namminersornerullutik Oqartussanit tut-tutassiissutinik aaliangiinerit eqqornerpaamik tunngaveqarnissaannik qulakkeerinneqataasarlutik.

Kalaallit Nunaanni tut-tut tamakkerlugit ukiut tamarluinnaasa biologinit misissorneqarlutillu kisinneqarsinnaanngillat, akissaqartoqanngilarmi sulisusaqaranilu. Taamaattumilluuna tuttunniarnermit nalunaarsuutit immersorlugit kommunerisamut uterteqqinneqartarnissaat pingaaruteqarluinnartuq. Soorunalimi nalunaarsuutit eqqortumik immersorneqartarnissaat pingaaruteqartuuvoq, kukkusumimmi immersukkat tut-tut pillugit paasisaqarnerulersitsisinnaanngimmata.

Paasisutissiisarneq iluaqutaavoq

Tuttunniartartut nalunaarsuisussaataanermik 1995-imiilli piumaffigineqartalerput. Tuttuffigisaq nunap assingani eqqortumik nalunaarneqartussaavoq, ulloq pisaarfik, suaassusia, utoqqaassusia, qanoq issusia – matumani tunnup issussusia pineqarluni.

Tamakku saniatigut ilaatigooriarluni tut-tut alleruunik nassitsisussaaneq pisaarpoq. Tamanna ukiut tamaasa pisanngikkaluartoq taamaattoq alleqqut sorpassuarnik oqaluttuartuupput. Tut-tut utoqqaassusiat kigutaanni paasineqarsinnaavoq, tut-tullu atorsimasaat assigiinngitsut alleruinit paasineqarsinnaallutik. Tut-tut suaiaqatigiit utoqqaqatigiillu akornanni alleqqut angissiisa sanilliuttarnerisigut takuneqarsinnaavoq soorliit neriniarfigissaarnerusi-manerat. Aamma kigutaasa nungullarsimanerisigut sunik nerisaqartarsimanerat paasineqarsinnaavoq.

Tunnoq iluaqut

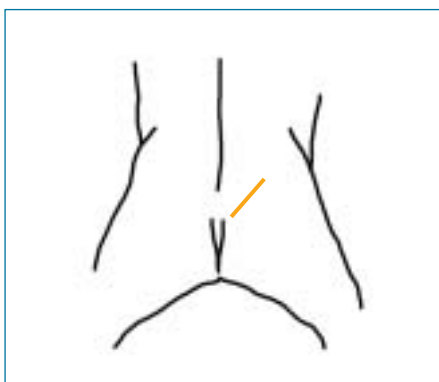
Tunnoq tut-tup qanoq issusianik paasisutissiisarpoq. Tut-tut saluppallaalernerit tuttoqarpallaarsinnaaneraniq pa-sitsatsisisarpoq, tut-tullu saluppallaat amerlavallaalerpata ukiuunerani toqorartussat amerlasinnaanissaat ilimagineqartarluni. Tut-tut saluppallaarnerin-

ut peqqutaasut misissorneqartussaapput. Imaassinnaavoq tut-tut amerlavallaalersimasut immaqaluunniit sul-lineqarpallaarnera allanilluunniit peqquteqartumik saluppallaartut. Taamatuttaaq kulavaat peqqissusiat piaqqisinnaanerinit pingaaruteqartuuvoq, pualasuummi piaqqiorluarnerunissaminnet periarfissarissaarnerummata.

Umimmanniarnernit nalunaarsuisarnerit tuttunniarnermit nalunaarsuisarneritullu pingaaruteqartigaat. Nalunaarsuiffiit eqqortumik immersornerisigut ilisimatusarnerinnaq iluaqusersorneqartanngilaq, piniartummi immersuisarnermikkut imminnut ikiorsertarmata.

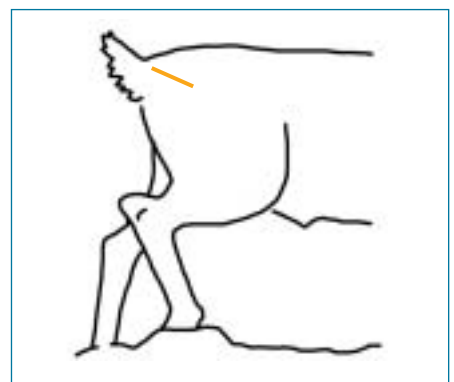
Paasisutissat nalunaarsuiner-nut tunngasut naatsut:

- Piniakkat pillugit nalunaarsuinerit 1795-imiit aallartipput.
- Nalunaarsuinerit pitsanngorsarneqarput 1908-miit 1982-ip tungaanut.
- 1982-imiit 1995-ip tungaanut nalunaarsuisoqanngilaq.
- 1995-imiit tuttunniartartut tamarmik tut-tatik tamaasa pillugit nalunaarsuisussaataalerput.

◀ *Tuttu ameerneqarsimasoq pallortitaq. Uppatai qulaanit isigalugit. Et flået rensdyr der ligger på maven. Bagdelen set ovenfra.*

► *Savik allaluunniit atorlugu titarnerup nalaa-gut tunnuata issussusaa uuttoruk. Brug kniv el. lignende og mål det tykkeste fedt langs denne linie.*

Tilbagemeldinger fra rensdyrjagten er yderst vigtige

Korrekt udfyldte fangstskemaer øger muligheden for bedre rådgivning, og dette kommer i sidste ende fangerne til gode

Tilbagemeldinger fra rensdyrjagten giver værdifulde oplysninger til forskningen og bidrager væsentligt til forståelsen af rensdyrenes tilstand og fangstens betydning. Dette er med til at forbedre kvaliteten af Naturinstituttets rådgivning og medvirker til at Hjemmestyret vælger de rigtige forvaltningstiltag.

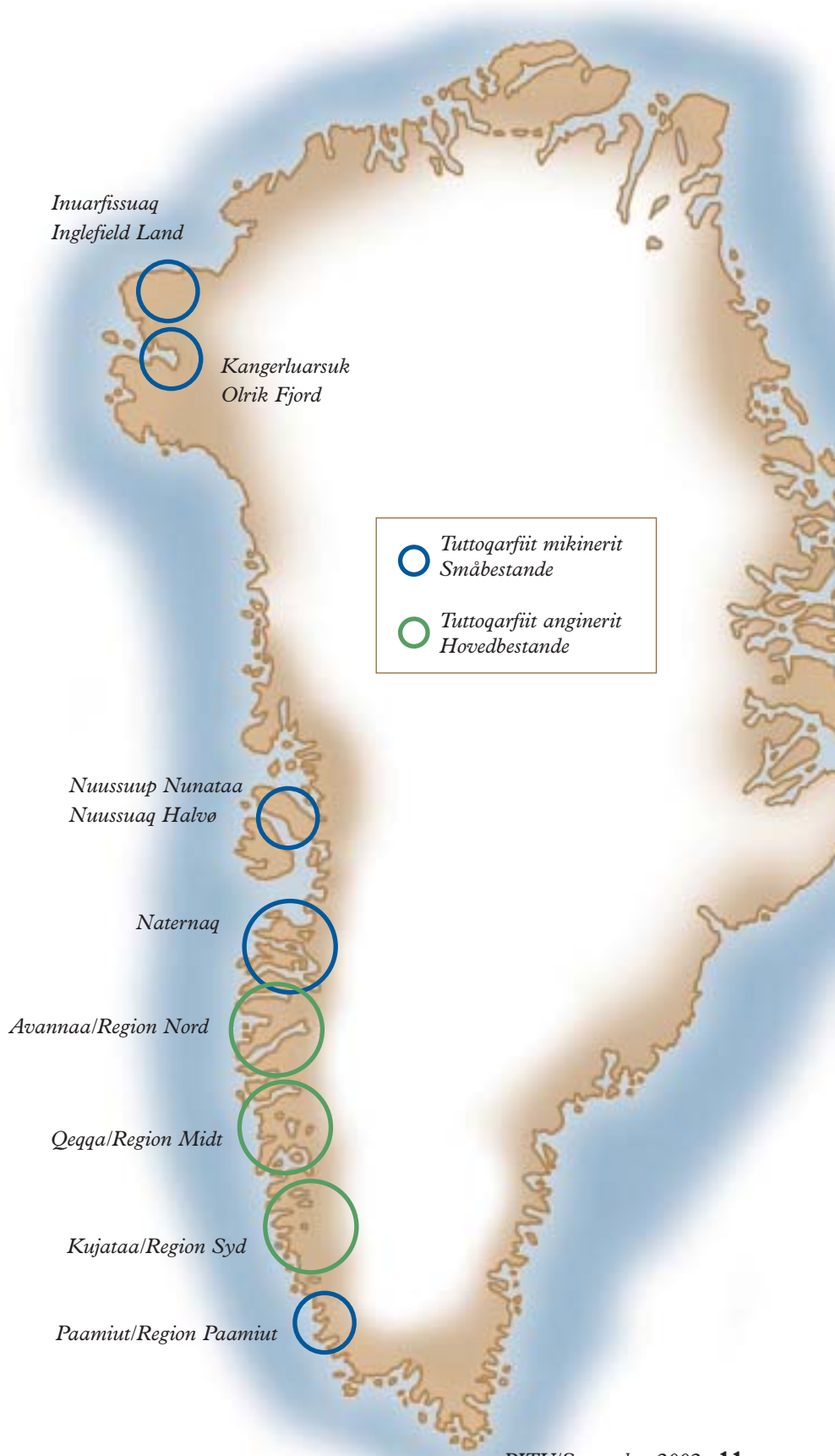
Det er både økonomisk og mandskabsmæssigt en umulighed for biologerne at undersøge samtlige rensdyrbestande i Grønland hvert år. Derfor er det vigtigt, at fangerne udfylder tilbagemeldingerne fra rensdyrjagten korrekt og afleverer dem til kommunen. Først og fremmest er sandfærdige oplysninger nødvendige, da forkerte oplysninger gør mere skade end gavn.

Det hjælper at informere

Siden 1995 har rensdyrfangerne haft pligt til at melde tilbage fra jagten. Fangerne skal oplyse, hvor og hvornår rensdyret er nedlagt og oplyse dyrets køn, alder og sundhedstilstanden, som *fortsættes næste side...*

Kalaallit Nunaata assingani sumiiffinni tuttoqarfii takuneqarsinnaapput. ►

På Grønlandskortet kan rensdyrenes udbredelse ses.

også bedømmes ved måling af rumpefedtets tykkelse.

I nogle tilfælde skal fangerne også indsende rensdyrets kæbe. Kæberne indeholder vigtige informationer om det nedlagte dyrs alder, køn og livsbetingelser. Jo længere et voksent dyrs kæbe er, desto bedre livsbetingelser har det haft under opvæksten – vel at mærke når man sammenligner kæber fra dyr med samme køn og alder. Samtidig kan slid på tænderne vise noget om den føde dyrene lever af. Kæber indsamles med flere års mellemrum, og sammenligninger kan fortælle om tætheden af dyr i forhold til fødegrundlaget.

Rumpefedt til mange formål

Fedttykkelsen fortæller om rensdyrets fysiske tilstand. Hvis rensdyret har et tyndt lag rumpefedt kan det være et varsel om øget vinterdødelighed. Årsager til dette bør undersøges – for eksempel kan det skyldes for mange rensdyr i forhold til fødegrundlaget, insektplage eller andre forstyrrelser. Simlernes frugtbarhed er også afhængig af dyrets fysiske tilstand.

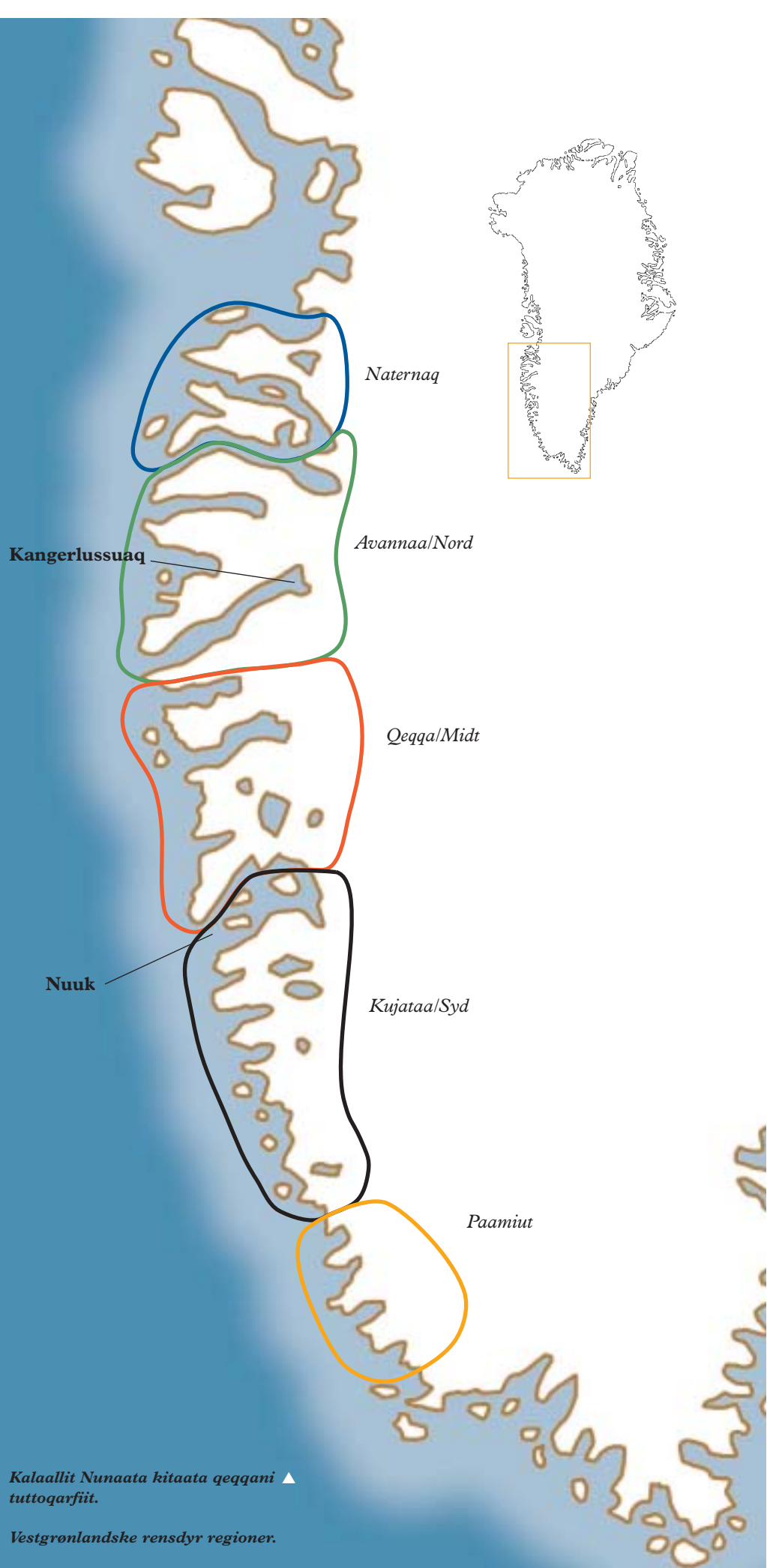
Tilbagemeldinger fra moskusoksejagten er lige så vigtige af samme årsager som for rensdyrjagten. Ved at udfylde fangsttilbagemeldingsskemaer hjælper fangerne ikke blot forskningen, men også sig selv.

Fakta om brug af fangsttilbagemeldinger:

- Registreringer for fangsten af forskellige arter påbegyndtes fra 1795.
- Registreringerne blev forbedret fra 1908 til 1982.
- Fra 1982 til 1995 blev der ikke ført registrering af fangster.
- Fra 1995 blev alle rensdyrjægere påbudt om at melde tilbage fra fangsten, og med oplysninger om hvert enkelt nedlagt dyr.

*Kalaallit Nunaata kitaata qeqqani ▲
tuttoqarfuit.*

Vestgrønlandske rensdyr regioner.

Tuttut umimmaallu pillugit nunarsuarmioqatigiit suleqatigiinnerat

Ass./Foto: A. Landa

Pinngortitaleriffik nunani allani ilisimatusarfinnik suleqateqartuarpoq. Kalaallit Nunaanni uumasut assigiinngitsut ilisimatusarfigineqartartut aqutsivigineqarnerinullu tunngatillugu siunnersuiviusartut suleqatigiissutigineqartarput. Suleqatigiinnermi anguniarneqartarpoq ilisimatusarnermi peritsit sumiikkaluaaraanniluunniit pitsaassutsimikkut assigiisunissaat. Tuttunut umimmannullu tunngatillugu aamma taamaappoq.

Tamanna pillugu Pinngortitaleriffik ilisimatuunik nunanit assigiinngitsuneersunit marloriarluni katersortitsisarsimavoq. Ilisimatuut peqataasut Nunani Avannarlerneersuupput, USA-mit, Skotlandimit, Frankrigimit kiisalu Kalaallit

Nunaanneersuullutik. Ataatsimeeqatigiinnermi siullermi Kalaallit Nunaanni tuttunut umimmannullu tunngatillugu aqutsinermi anguniagassat eqqartorneqarput. Ataatsimeeqatigiinnermi kingullermi tuttunut, umimmannut naasoqassutsimullu tunngatillugu misissueriaatsit kisitseriaatsillu qanoq iliorluni pitsanngorsarneqarsinnaanerat sammineqarpoq.

Ataatsimiititsisarnerit ingerlanneqarneri Nordisk Minister-rådimit akilerneqarput Pinngortitaleriffiullu tuttunut umimmannullu tunngatillugu misissueriaatsinik ineriartortitsiniarneranut tapertaallutik.

Internationalt samarbejde om rensdyr og moskusokser

Naturinstituttet samarbejder løbende med forskningsinstitutioner i andre lande om de arter, der forskes i og rådgives om i Grønland. Formålet med det er at sikre, at den forskningsmæssige kvalitet og de metoder, der bruges i forskningen her i landet, er de bedst mulige og svarer til, hvad man bruger i andre lande. Det gælder også for rensdyr og moskusokser.

Derfor afholdt Naturinstituttet sidste år to videnskabelige møder, hvor forskning og forvaltning af rensdyr og mosku-

sokser i Grønland blev diskuteret med forskere fra Skandinavien, USA, Skotland og Frankrig. Det ene møde drejede sig om målsætningen for forvaltningen af rensdyr og moskusokser i Grønland. Det andet drejede sig om, hvordan man kan forbedre metoderne til undersøgelse og overvågning af bestandene og vegetationen.

Møderne blev finansieret af Nordisk Ministerråd og var en del af Naturinstituttets satsning på, at etablere et langsigtet program for undersøgelser af rensdyr og moskusokser.

Pitsaviit - tunisassiat illinnaviit

Tunisassiat aallaqqaataaniit naggataanut paarilluagassaapput. Taava pisisussat piumanerussavaat. Misilittakkat naleqangaartut taamaapput. Tamanna Royal Greenlandip aalisartunut sulisuminullu eqqaasitsissutiguar-paa. Tamatumalu peqatigisaanik pitsaassutsimik nakkutilliinerup tungaatigut nammineq inerisaavoq HACCP-systemi (ajorsinnaasunik misisueqqissaariaaseq) atorlugu.

Kvalitet - det er sagen

Råvarerne skal have en god behandling fra start til slut. Så får vi tilfredse kunder. Det er en værdifuld erfaring. Royal Greenland bliver ved med at minde fiskerne og sine medarbejdere om den erfaring. Og samtidig gør virksomheden selv en indsats for at udvikle kvalitetsstyringen ved hjælp af HACCP-systemet (risikoanalyse af kritiske kontrolpunkter).

LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF

Royal Greenland

Kinguaariit nikinnerat Nalornivit? Siunnersorneqarit...

Generationsskifte Er du i tvivl? Få rådgivning...

Aallarnisaasunut suliffinnullu
pioreersunut siunnersuineq.

Rådgivning til iværksættere
og eksisterende virksomheder.

www.sulisa.gl · tlf. 81 23 00

Tegnestuen Titu

Velkommen til **Hotel Hans Egede og Nuuk**

Hotel Hans Egede er et 1. classes
kursus- og konferencecenter i hjertet af Nuuk.

Vi tilbyder:

- 10 moderne konferencelokaler
- Det nyeste AV-udstyr
- Plads til 120 personer i ét lokale
- Skræddersyede arrangementer
- Stor fleksibilitet
- En 4-stjernet hotellooplevelse
- Valget mellem 3 af de bedste restauranter i Grønland

Kontakt os for yderligere oplysninger:

Box 289
DK - 3900 Nuuk, Grønland
Tlf.: (+299) 32 42 22
Fax: (+299) 32 44 87
e-mail: hhe@greenet.gl
www.hhe.gl

Tegnestuen Titu

Tuttut nassui kakkanniutaannaanngillat

Tuttut tuttuusakkunnit immikkooruteqarput, tuttummi arnavissat angutivissallu tamarmik nassoqatarput uffa tuttuusakkunni angutivissat kisimik nassoqartartut. Tuttut nassuisa angissusii tuttoqatigiit akornanni inissisimanermut aaliangiisuusarput. Pannerit nassukkaat nuliunerup nalaani iluatsitsinerusarput, kulavaallu ilumittut nassukkaajunerugaangamik neriniarfigisaarnerusarput.

Pannerit ukiarnerani oktoberimi nuliullutik aallartittarput, tuttullu nulusut isiginnaarlugit assut alutornartuupput. Nuliuneq sapaatit akunnerini marlunni pingasuniluunniit sivisussuseqartarpoq, pannerillu kulavalerngusaallutik makunniuttaqattaareerneramik kingorna nassutik katattarpaat. Pannerit nassui nutaat upernaakkut aprilimi naallutik aallartittarput nuliunissallu tulluup aallartinginnerani inereersimasarput.

Tuttut nassui uumasut ipiusartaanit allanit tamanit sukkanerusumik naasarput. Tassa pannerit ullut 100-t ingerlernerinnaani nutaanik nassuttaartarput, nassuillu junimi naanerat sukkanerpaajugaangamik ullormut 1 cm-inik tallisarput. Tuttut nassuisa ameraasaatalu akornanni taqqat nassaassaapput, taakkulu nassut talliarlorluarnissaannut isumaginnittuusarput. Tuttut ameraatsunngornerisa nuliunerup aallartilernalusooq nalunaartarpaa. Taamaalinerani tuttuup nassuata ameraasaata ataaniittut taqqat panerlutik toqoreersimasarput, tuttullu nuliunissaminnet piareertarput.

Kulavaat nassutik katajaannginnerusarpaat

Nukatukkat suli pingatsiisimangitsut ukiuunerani aprili tikillugu nassoqartarput. Kulavaat aamma ukiuunerani

Tuttut nassui uumasogatigiit taakku piujuannarnissaannut pingaaruteqarput.

Rensdyrenes gevirer er vigtige for artens overlevelse.

iluminnginnerminni nassoqartarput, aatsaallu piaggereerneramik kingorna nassutik katattarlugit. Kulavaat ilumisimangitsut nassutik marsimi aprilimiluunniit katattarpaat.

Soorliuna kulavaat nassoqartartut? Kulavaat upernarnerani ilumilluarutortarput, taamaalineranilu pannerit norraatsullu nassoqarneq ajorlutik. Tuttut nassoqanngitsut qunusiarinnissinnaanerat killeqartarpoq, taamaattumillu kulavaat ilumittut nassoqarnitik iluaqutsiullugit neriniarfissanik arsaaruisarput nassuillu taamaalillutik norraaqqanik inerikkiartortussanik iluaqusersuisarput.

Tikilluarit

Hotel Hans Egede aamma Nuuk-mut

Hotel Hans Egede pikkorissartarfullunilu ataatsimiittarfiuvoq pitsaanerpaaq Nuup qeqqaniittoq.

Periarfissiisutigaavut:

- Ataatsiittarfiit 10-t nutaalit
- AV-mut atortut nutaaliaanerpaat
- Ini ataaseq inunnut 120-nut inissalik
- Piumasat malillugit aaqqissuussat
- Tamatigoorluartuuneq
- Akunnittarfimmi pitsaasumi misigsassat
- Nunatsinni neriniartarfiit pitsaanerit pingasut ilaat qinigassaralugit

Erseqqinnerusumik paasisaqarusukkuitt attaveqarfigitigut

Box 289
DK - 3900 Nuuk, Grønland
Tlf.: (+299) 32 42 22
Fax: (+299) 32 44 87
e-mail: hhe@greenet.gl
www. hhe. gl

Tegneskema Tria

Jens Peter Jørgensen
Box 95, 3962 Upernavik
Tlf. 96 10 60 · Fax 96 11 77
jagtbetjent.upv@greenet.gl

UPERNAVIK

Thomas Barselajsen/Evald Napatoq
Box 505, 3980 Ittoqqortoormiit
Tlf. 99 13 30 · Fax 99 13 30

ITTOQQORTOORMIIT

UUMMANNAQ Anda Frederiksen
Box 200, 3961 Uummannaq
Tlf. 56 94 28 · Fax 95 14 79

ILULISSAT Jørgen Søholm
KIS, Box 190, 3952 Ilulissat
Tlf. 94 43 00 · Fax 94 43 02

Hans Mølgaard
SISIMIUT Box 122, 3911 Sisimiut
Tlf. 86 54 80 · Fax 86 51 68
jagtfisk@greenet.gl

Jacob Heilmann
MANIITSOQ Box 100, 3912 Maniitsoq
Tlf. 81 32 77 · Fax 81 38 77

Vittus Nielsen
NUUK Industrivej 2D, 3900 Nuuk
Tlf. 32 16 34 · Fax 32 22 65
jagtnuuk@greenet.gl

Per Nukaaraq Hansen
3930 Kangilinnguit
Tlf. 69 10 51 · Fax 69 10 51
per@greenet.gl

IVITTUUT

Piniarneq pillugu maleruagassanik nalorniguit
– Piniarnermi nakkutilliisut qaninnerit saaffigikkit!
Er du i tvivl om jagtreglerne
– kontakt nærmeste jagtbetjent!

Tegneskema Tria

Inuit nipaat – nunarsuarmik qaammarsaasoq

ICC-p ukiunik 25-inngortorsuinera qulingiluassaanillu ataatsimeersuarnera

Inuit voice - Enlightening the World

ICC's 25 års jubilæum & 9. generalforsamling

Kuujjuaq, Nunavik, Québec, Canada 11. – 16. 8. 2002

Nittartagaq
takuuk:

Se
Webside:
www.inuit.org
&
www.icc2002.ca

ICC GREENLAND OFFICE

Dronning Ingridsvvej 1
P.O. Box 204 - 3900 Nuuk
Tel.: +299 323632
Fax: +299 323001
E-mail:
iccgreenland@inuit.org

Aqqaluk Lyngé, ICC Præsident
1997-2002

Tegneskema Tria

Rensdyrenes gevir er ikke blot til pral

Nam. Pigliaca/Privat ejer: Frederik Holm

Rensdyr er anderledes end alle andre hjorte. Rensdyr har nemlig den specielle egenskab, at både bukke og simler har gevir. Hos andre hjorte-dyr er det kun bukkene, der har gevirer. For rensdyrenes vedkommende signalerer geviret status, og spiller en afgørende rolle i bukkenes brunst og i simlernes kamp om de bedste græsningssteder igennem vinteren mens de er drægtige.

Bukken har brug for at have store, flotte og funktionsdygtige gevirer for at kunne imponere simlerne og for at kunne kæmpe om dem i brunsten. Brunsten starter i oktober og er spektakulær i sin intensitet. Kampen om hunnerne varer som regel to til tre uger, og allerede kort tid efter brunstens afslutning smider bukkene deres gevirer. Bukkenes nye gevir begynder at vokse ud i april, og de er normalt fuldt udviklet i august eller september, lige inden brunsten starter.

Gevirer vokser meget hurtigere end de fleste andre vævstyper i dyreverdenen. Således har bukkene kun godt og vel 100 dage til at få nyt gevir, og når væksten er på sit højeste

i juni måned kan geviret vokse med 1 cm om dagen. Lige under det tynde hudlag på gevirets overflade findes blodårerne, der sørger for næring til væksten. Når rensdyrene smider det tynde hudlag på geviret er det tegn på brunstens snarlige start. På det tidspunkt er blodårerne tørret ind og døde, og bukkene er klar til at kæmpe om simlernes gunst.

Simler bevarer geviret længere

Ungbukke under 3 år bevarer geviret vinteren over frem til april, mens simler taber geviret omkring kælvningen i juni måned. Ikke drægtige simler smider som regel gevirerne i marts eller april.

Men hvorfor har simler også gevirer? Simler er højdrægtige i forårsmånederne, mens bukkene og ungdyrene ikke har gevirer. Rensdyr med gevirer har den højeste status i flokken. Simlerne kan rage føde til sig ved blot at true med gevirerne, og gevirerne giver derfor de drægtige simler et fortrin i konkurrencen om den bedste føde. Dermed får kalvene også det bedst mulige udgangspunkt for at vokse op.

Tuttut pillugit paasissutissat naatsut

- Tuttu latinerisut ateqarpoq *Rangifer tarandus groenlandicus*. Panneq ukiernerani 110 cm-inik angissuseqalersinnaavoq 140 kg-illu angullugit oqimaatsigilersinnaalluni. Panneq nulio-reernermini 100 kg angullugit oqinnerulersarpoq. Kulavaat pannernit miki-nerupput 60-90 kg-illu akornanni oqimaassuseqalersarlutik.

- Nunarsuup issittortaa tamarmi tuttoqarfiuvoq. Kalaallit Nunaani, Amerikkap avannarliup issittortaani, Russlandip issittortaani Skandinaviamilu tuttut 5 millioninik amerlassuseqarput.

- Tuttut arnavissat neriniarfigissaartilutik marlunnik ukioqaliinarlutik piaq-qisinnaangortarput. Piaraq nakkarlaaq 4-6 kg-illu akornanni oqimaatsigi-

sarpoq ullullu 10-15-it ingerlariiginartut marloriaammik oqimaassuseqalersarluni. Tuttup immua nersusuup immuanit pingasoriaammik puallarnarneraaq. Tuttu arnaviaq ilumeqqasarpoq qaammatini 8-9-ni.

- Kalaallit Nunaani tuttu ukiunik 12-15-it angullugit utoqqaassuseqalersinnaavoq. Kigutaasa nungullarnerat pequtaalluni tuttu naggataagut toquinartarpoq.

- Tuttup ukiukkut nerisannaarai orsu-aasat, naasunillu allanik nerisaqarsinnaavoq. Tuttut ukiup qanoq ilinera apeqqutaatillugu avaalaqiartortarput, ivigartortarput paarnaqutitortarlutillu ilaatigut paarnartalinnik. Tuttu qaqutiguinnaq paarnaqutitortarpoq, taa-

maattutorsimagunilu nerisassaalatsilersimasinnaanera aarleqqutigineqarsinnaavoq.

- Tuttut kukiffaat uumasunut kukiffalinnut allanut sanilliullugit angisoor-suupput. Tuttut kukiffatik aputisiutitut atortarpaat nalutsillutillu naluusitut atortarlugit. Tuttu nallorissuuvoq allaat 10 km angullugit nalussinnaalluni.

- Tuttut meqqui immikkuullarissuupput. Meqqumi silaannaartallit issit-torsuarmut illersuutaapput pitsassuit nalutsillutillu puttalluaatigisarlugit.

- Tuttu qimaatilluni nalunaaquttap akunneranut 70-80 km sukkatigisumik pangalissinnaasarpoq.

Fakta om rensdyr

- Rensdyrets latinske navn er *Rangifer tarandus groenlandicus*. En buk (en han) kan blive 110 cm i skulderhøjde og kan veje helt op til 140 kg om efteråret. I løbet af brunsten taber bukkene sig i vægt til omkring 100 kg. En simle (en hun) er mindre end bukken og kan veje 60-90 kg.

- Der findes rensdyr i hele det arktiske område, der strækker sig over Grønland, det Nordamerikanske kontinent, det nordlig Rusland og Skandinavien. Der findes i alt 5 millioner rensdyr i disse områder.

- Under gode livsbetingelser kan simlen føde sin første kalv som 2-årig. Når en kalv bliver født vejer den blot 4-6 kg og den fordobler sin vægt i løbet af 10-15 dage. Rensdyr-mælk indeholder

tre gange så meget fedt som ko-mælk. En simle er drægtig i 8-9 måneder.

- Rensdyr fra Grønland kan blive 12-15 år gamle. Det er først og fremmest nedslidning af tænderne, der begrænser alderen.

- Rensdyrets favoritføde om vinteren er laver, men de spiser også andre planter. Alt efter årstiderne spiser rensdyr blandt andet dværgbuske, græs, fjeldrevling og blandt andet sortebær. Det er dog sjældent at rensdyr spiser fjeldrevling. Når det sker kan dette være tegn på, at overgræsning er ved at ske.

- Rensdyrenes klove er størst blandt klovdyr i forhold til kropsvægten. Klovene virker som snesko om vintere

og fungerer som store svømmefødder, når rensdyr svømmer. Et rensdyr er god til at svømme og kan udmærket svømme 10 km.

- Rensdyrenes pels er helt speciel. Der er nemlig luft i hårene, hvilket giver fremragende isolation mod kulden. Luften i hårene bevirker, at rensdyr flyder højt i vandet.

- I flugt kan rensdyr galopere med en hastighed op til 70 km i timen.

Kitaani umimmaat atugarissaarput

Kalaallit Nunaata kitaani umimmaat atugarissaarnerisa umimmannillu aqutsilluanerup kingunerisaanik umimmaqarlualerpoq

Tunumiit Kangerlussuup eqqaanut umimmannik 27-nik 1962-imi nuussinerup kingorna umimmaat amerliartuaaginnavissimapput. Pinngortitaleriffimmiit ilimagineqarpoq umimmaat Kangerlussuup eqqaaniittut maanna 7.000-it 10.000-illu akornanni amerlassuseqalersimassasut. Kalaallit Nunaanni umimmaat tamakkerlutik 25.000 missaanni amerlassuseqarput. Kangerlussuup saniatigut kitaata sinerilaata ilaani arfinilinni umimmaliisoqarnikuuvoq Avanersuarmi Inuarfissuarmiit (Inglefield Land) kujammut Ivittuut kommuniat tikillugu. Qaanaap kommuniani Iterlassuarmisaaq (McCormick Fjord) umimmaliisoqarnikuugaluarpoq ukiinerli siulleg anigunngitsoorsimavaat.

Amerliartorluarput ikiorteqartarnerlu

Kangerlussuarmi umimmaat erniorluarput ukiunilu kingulliunerusuni Pinngortitaleriffimmiit paasisat naapertorlugit 30%-it missaanni amerliartarsimapput. Ivittuuni umimmaat taama amerliartorsinnaanermik takutisereerputaaq, sumiiffinnilu taakkunani umimmaat amerliartupiluulinnginnissaat anguniarlugu nakkutigilluarneqarput. Umimmaat nakkutigilluarneqarnissaat anguniarlugu Pinngortitaleriffimmiit ilisimatoq Dr. Christine Cuyler 2002p uperngaavani Upernavimmeersunik Sigguup nunataani umimmannik alaatsinaassinnaasunik pikkorissaavoq. Aamma Kangertittivarmi umimmaat alaatsinaanneqarniassammata Christine

Cuyler 2002-p aasaani Illoqqortoormiuneersunik pikkorissaavoq. Umimmaqarfinni taakkunani nakkutilliisussat umimmaat qanoq amerlatiginerat taakkunanngalu qassit piaraqarnerat alaatsinaassavaat.

Tunumi umimmaat

Pinngortitaleriffimmeersut Nunap qeqqani (Jameson Land), Illoqqortoormiut eqqaanni, siornaak umimmannik kisitsipput. Kisitsinermi tassani paasineqarpoq tamaani umimmaat ukiut qulit kingulliit ingerlanerini ikileriaateqalaarsimasut. Ikileriarsimanerinit peqquataasut ilisimaqqisaarneqanngillat, kisiannili Nunap qeqqani umimmaat 1.800-t missaannik amerlassuseqartut Tunumi umimmaat tamakkerlutik amerlassusiannut sanilliullugu ikittuaraannaapput. Tunumi umimmaat amerlanerpaartaat, 90%-ii, Tunup avannaarsuani nunami eqqissimatitamiipput. Tamaani umimmaat ukiuni kingulliunerusuni kisinneqarnikuunngillat, ukiunili siuliini kisitsisarsimanerit naapertorlugit ilimagineqarpoq nunami eqqissimatitami umimmaat 11.000-it 15.000-illu akornanni amerlassuseqartut.

Umimmaat atugarissaartillutik marlunnik ukioqaliinnarlutik piaqqisinaalersarput, taamaalillutillu sukkasuunik amerliartupiloorsinnaallutik.

Moskusokser kan under gode livsbetingelser føde kalve fra to års alderen og kan fordoble sig i antal meget hurtigt.

Asi / Foto: C. Cuyler

Moskusoksen i Vestgrønland har det godt

Gode livsbetingelser og fornuftig forvaltning af moskusokserne har resulteret i livskraftige bestande i Vestgrønland

Antallet af moskusokser i Vestgrønland er vokset støt siden 1962, da 27 dyr blev flyttet fra Nordøstgrønland til Kangerlussuaq området. I dag skønner Naturinstituttet, at bestanden i Kangerlussuaq udgør 7–10.000 dyr, mens bestandene i hele Grønland skønnes at være på omkring 25.000 dyr. Der er også blevet udsat moskusokser i 6 andre områder i Vestgrønland fra Inglefield Land i Qaanaap Kommunia i nord til Ivittuut Kommune i syd. I McCormick Fjord i Qaanaap Kommunia lykkedes udsættelsen dog ikke, da de 6 udsatte moskusokse uddøde det første år.

God vækst og lokal hjælp

Moskusokser i Kangerlussuaq formerer sig godt. Naturinstituttet har observeret, at bestanden gennem de sidste to år har haft en årlig vækst på omkring 30%.

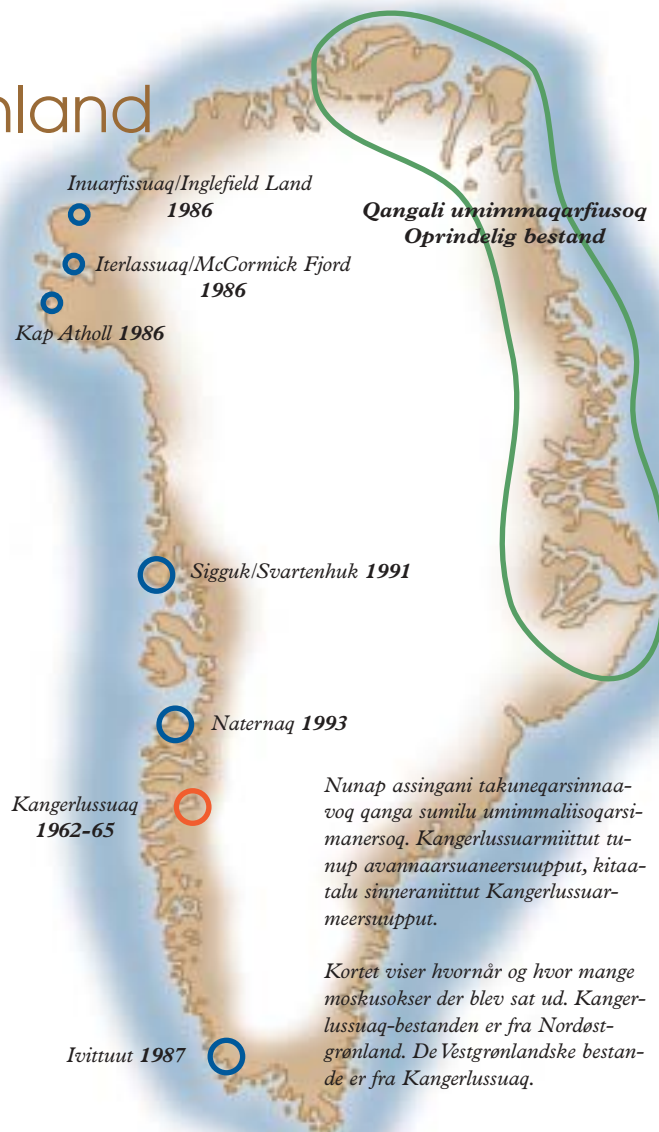
Bestanden i Ivittuut Kommune viser de samme udviklingsmønstre som i Kangerlussuaq, og bestanden overvåges nøje for at sikre, at der ikke er for mange dyr i området. Derfor har Naturinstituttets forsker Dr. Christine Cuyler i 2000 trænet jagtbetjentene i Sisimiut og Ivittuut i at tælle bestandene i disse områder. I foråret 2002 var Christine Cuyler i Upernavik for at træne lokale erhvervsfangere og jagtbetjenten i at overvåge moskusoksebestanden på Svartenhuk Halvøen. I sommeren 2002 blev lokale personer fra Illoqqortoormiut oplært i at overvåge bestanden i det indre Kangertittivaq. De lokale observatører skal især holde øje med, hvor mange dyr der findes i området, samt hvor mange af disse, der er kalve.

Status for Nordøstgrønland

Forrige år gennemførte Naturinstituttet flytninger i Jameson Land ved Illoqqortoormiut i Nordøstgrønland og tællin-

Kalaallit Nunaanni umimmaat amerlassusiat. Ilisarnaatip (<) oqaatigimarpaa tamaani ilimagineqartoq umimmaat missiliussaniit ikinnerussasut. Siggummi 2002-p upernaani kisitsisoqaqqimmat paasineqarpoq tamaani umimmaat ikinnerpaamik 193-iusimassasut.

Status over moskusokser i Grønland. Tegner (<) fortæller at der er færre end det angivne tal. For Svartenhuk bestandens vedkommende viste de seneste tællinger foretaget i foråret 2002, at der var minimum 193 dyr i området.

Numap assingani takuneqarsimavoq qanga sumilu umimmalliisoqarsimanersoq. Kangerlussuarmiit tunup avannaarsuaneersuupput, kitaatalu sinneraniit Kangerlussuarmeersuupput.

Kortet viser hvornår og hvor mange moskusokser der blev sat ud. Kangerlussuaq-bestanden er fra Nordøstgrønland. De Vestgrønlandske bestande er fra Kangerlussuaq.

gerne viser, at bestanden i området har haft en lille tilbagegang de sidste 10 år. Årsagen til tilbagegangen kendes ikke med sikkerhed. Men bestanden i Jameson Land på knap 1.800 moskusokser udgør kun lille del af den Nordøstgrønlandske bestand, da næsten 90% af bestanden findes i den store, fredede nationalpark. I de senere år er der ikke blevet foretaget tællinger af samtlige moskusokse i den enorme nationalpark, men tællinger foretaget indtil 1990 har anslået, at der findes 11.000 – 15.000 moskusokser i Nationalparken.

Umimmaqarfii/Bestande	Amerlass./Antal 1990	2001
Inuarfissuaq · Inglefield Land	-	miss./ca. 270
Kap Atholl	-	< 100
Sigguk · Svartenhuk Halvø	-	< 100
Naternaq	-	< 100
Kangerlussuaq	-	miss./ca. 7 - 10.000
Ivittuut	-	287
National Park	miss./ca. 9 - 13.000	-
Jameson Land	2.600 - 3.300	miss./ca. 1.750
Kangertittivaq	-	-

Umimmaat pillugit paasisutissat naatsut

- Umimmak latiinerisut ateqarpoq *Obivos moschatus* isumaqartoq nersut savangasoq, umimmalli nersussuarniit savamut qaninneraaq.

- Umimmak angukalak 1,5 m angissuseqalersinnaavoq 340 kg-illu angullugit oqimaatsigilersinnaalluni. Umimmak arnaviaq mikineraaq 250 kg-illu angullugit oqimaatsigilersinnaalluni.

- Umimmak arnaviaq neriniarfissarisartilluni marlunnik ukioqaliinnarluni piaqqisinnaalersarpoq ilumeqqasarlunilu qaammatini 8-9-ni. Umimmak ukiut tamaasa piaqqisinnaavoq, piaqqallu erniusarput aprilimiit juni tikilugu.

- Umimmaat orpikkanik ivikkanillu asigiinngitsunik nerisaqartarput.

- Umimmaat piaqqat sapaatit akunnerrinik sisamanik tallimanilluunniit u-toqqaassuseqarlutik nassunikkiartulersarput. Nassut naanerat naammatsit-tarpoq umimmaat arfinilinnik ukioqaleraangata. Umimmaat nassui taarserneq ajorput kiisortunullu illersuutitut atortuullutik. Nassuit soorunami aamma nuliunermi sakkutut atorneqartarput. Umimmaat nuliutillutik nassumikkut aporaattartorsuupput saasunnialertillutillu tamavinnuat 30-40 meterit missaanni pangalissuaaqqartarlutik.

- Umimmaat aasap naajartornerani nulusarput augustimi sukataarnerpaasarlutik. Septemberimi nuliullutik "tiggutaarnersuit" qasukkaamiartulersarput.

- Umimmak qaleriissanillusoq meq-qoqarpoq. Qiviui ilorliupput meqqorsuulu takisuut silarliullutik. Umimmaat qiviutik ukiut tamaasa taarsertarpaat.

- Umimmaat ukiuni millionilikkaani isittorsuarmi uumaannarsinnaasimasannikkaluarput illersoqatigiillaqqis-suunnikkaluarunik. Umimmaat kii-sortunut, soorlu amaqqunut, illersoqatigiittarput iloqqasunngorlutik, sanngiinnerit ilorlinngorlugit nukittunerillu avallinngorlutik.

Fakta om moskusokser

- Moskusoksens latinske navn er *Obi-vos moschatus* som betyder fåreokse. Dog er moskusoksen mere beslægtet med får end med okse.

- En moskusokse-tyr kan blive op til 1,5 m høj og vejer gennemsnitlig 340 kg. En moskusokse-ko er lidt mindre og kan veje op til 250 kg

- Under gode græsningsforhold kan moskusoksen få kalve allerede fra to års alderen. En moskusokse er drægtig i ca. 8-9 mdr. og kan få kalve hvert år. Kalvene bliver født i april- til junimåned.

- Moskusokser lever af pil og forskellige græsarter.

- Hornene på en moskusokse begynder at vokse når kalven er 4-5 uger gammel og fortsætter med at vokse til

moskusoksen er 6 år gammel. Hornene sidder livslangt på en moskusokse og bruges som våben til at forsvare sig mod rovdyr. Selvfølgelig også til slåskamp under parringsperioden, hvor tyrene kæmper om køerne og hovederne støder mod hinanden med stor voldsomhed. Angrebsradius er 30-40 meter.

- Moskusokserne parrer sig i slutningen af sommermånederne med august som parrings højdepunkt. I løbet af september måned aftager tyrenes slåskampe.

- Moskusoksen har to lag pels – det inderste uldlag og de yderste lange hår. Hvert år om sommeren skifter moskusoksen sit ”uld-lag” ud.

- Moskusokserne havde næppe overlevet i arktiske områder i millioner af år hvis ikke de havde et markant flokinstinkt. Moskusokser forsvare sig nemlig mod rovdyr, eksempelvis ulve, ved at samle sig i ring med de stærkeste dyr yderst og de svagere dyr i midten.

Ass./Foto: C. Cuyler

”Qanoq pissaagut...?” Umimmaat atassuteqaqagüütut.
”Skal vi...?” Moskusokser i dialog.

Umimmaat ataqatigiilluartaupput.
Moskusokser er meget sociale dyr.

PITU

Pinnngortitaleriffiup naqitertittagaa ukiumut marloriarlugu inoqutigiiinnut tamanut agguaattarpoq. Pitu isumaqarpoq atassut, qamutit pituutaannut orsit kateriffigalugulu aalajangerfiat.

Naturinstituttets blad, PITU, uddeles til samtlige husstande to gange om året. Ordet PITU betyder bindeleddet, forremmen på en hundeslæde, hvori skaglerne samles og fastgøres.

Pinnngortitaleriffik - Grønlands Naturinstitut: www.natur.gl

Imassaanut aaliangersaasut | Redaktionskomite:

*Klaus H. Nygaard (akisuss.lansvarsh.), Michael Kingsley,
Christine Cuyler, Arild Landa & Emma Kristensen.*

Aaqqissuisoq | Redaktør: Emma Kristensen

Kalaallisuuva | Grønlandsk udgave: Emma Kristensen

Saqqaa tunuanilu ass. | Forside- og bagsidefoto: C. Cuyler

Suliarineqarfia | Produktion: Toornaq Consulting ApS

Ilusilernera | Layout: Tegnstuen TITA

Naqiterneqarfia | Tryk: Nørhaven, Danmark

Siammarterisoq | Distribution: Post Greenland

Amerlassusii | Oplag: 26.000

ISSN 1399-2449